

Klima- og miljødepartementet

Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Deres ref
23/5569

Vår ref
2023/16157

Dato
02.02.2024

Innspill til Stortingsmeldinger om klima og naturmangfold

Den pågående natur- og klimakrisen må møtes med handlekraft. Evnen vår til å omsette ambisiøse mål til handling og endring vil være en nøkkel for å lykkes. Internasjonale forskerpaneler har, gjennom FNs Klimapanel og Naturpanel, sammenstilt tilgjengelig kunnskap om endringer i natur og klima, om årsaker, og om løsninger. Gjennom involvering av fagmiljø fra naturvitenskapene, juss, økonomi, statsvitenskap, humaniora og teknologi samt lokalkunnskap og urfolkskunnskap, er det opparbeidet grunnleggende tverrfaglig og tverrsektoriell kunnskap som også ligger til grunn for Paris- og Naturavtalen. Dette er kunnskap som også bør ligge til grunn for de løsninger Norge velger.

Vi viser til muntlig innspillsmøte 27. november og takker for anledningen til å supplere med korte skriftlige tilbakemeldinger på spørsmålene departementet stiller. UiB ser frem til stortingsmeldingene om naturmangfold og klima, og vil løfte frem følgende momenter i vårt hørings svar:

1. Når vi i 2050 har nådd natur- og klimamål, hva er de tre viktigste grepene som ble gjort i dag for å komme dit?

Et sentralt grep for å realisere natur og klimamålene er kunnskapsutvikling om rettslige og økonomiske rammevilkår og om regelutvikling som redskap for omstilling.

2. Hvilke viktige rammer og hensyn må de to meldingene ha med seg fra ditt ståsted?

Klimakrise og naturkrise må ses i sammenheng og må løses sammen. Klimapanelet identifiserer bl.a. bevaring og restaurering av intakt natur som noe av det viktigste vi kan gjøre for klimaet.

Skal vi realisere endring i samfunnet er vi avhengig av teknologisk nyvinning, men å endre strukturer i samfunnet som skal legge til rette for «tåle» rask utvikling er ikke et teknologisk anliggende. Stortingsmeldingene bør være tydelig på denne distinksjonen. Politiske tiltak må koble det teknologiske behovet med utvikling av rammer og strukturer som muliggjør bærekraftig utvikling.

3. Arealbruksendringer er en stor utfordring både for natur og klima. Hva bør meldingene legge frem for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene?

De underliggende årsakene til arealendringene og klimagassutslipp er ressurs- og energiforbruk. Klimautvalget 2050 påpeker at vi som samfunn må ta inn over oss at naturressursene, inkludert energi, råstoffer, og arealer, er knapphetsgoder.

Arealendringer er hovedårsak til naturkrisen, og en viktig årsak til klimaendringer, og til tap av naturgoder. De fleste naturgodene leveres av 'hverdagsnaturen' eller 'nærnaturen' vår. En mer naturvennlig arealpolitikk i områder *utenfor* verneområder er derfor mål 1 i naturavtalen, i tillegg til mål 2 om 30% restaurering og det mest kjente mål 3 om 30% vern.

Klimapolitikk og lovgiving må ta hensyn til motstridende interesser knyttet til miljøhensyn og konkurranse om areal og ressurser, både ved utbygging på land og på sjøområdet. Gjennom utvikling av system med arealregneskap, kombinert med områder for vern, artsfredning, men også vilkår for drift, vil man gjennom rettslige virkemidler kunne styre utviklingen i riktig retning.

4. Internasjonalt samarbeid er nødvendig og viktig for å løse klima- og naturkrisa. Hvordan kan internasjonalt samarbeid styrkes på klima- og naturområdet i årene fremover?

Naturmålene er globale, og alle må bidra etter evne og ut fra de naturgodene de forvalter. Forskingen viser at Norge har en unik og verdifull natur. Og vi har ressurser til å gå foran, være en rollemodell, gjøre en forskjell. Norge som global aktør vil ha innflytelse gjennom at vi ivaretar vår egen verdifulle natur, gjennom at vi reduserer vårt store nasjonale og globale klima- og naturavtrykk, og gjennom at vi påvirker andre.

5. Naturavtalen er et rammeverk for alle. Hvordan kan vi sikre at alle samfunnsaktører og hele myndighetsapparatet i denne regionen tar sin del av ansvaret for å gjennomføre naturavtalen og stanse tapet av natur innen 2030?

Stortingsmeldingene må ha som premiss at natur og klima er ikke særinteresser blant mange, men selve grunnlaget for gode liv og samfunn. Både de internasjonale kunnskapspanelene, klimautvalget 2050, og andre nasjonale aktører innen forskning, næringsliv, og sivilsamfunn peker på en rekke kunnskapsbaserte og effektive løsninger. I norsk sammenheng vil tiltak inn mot plan og bygningsloven, nasjonal transportplan, konsekvensutredninger, og sirkulærøkonomi være like viktige som tiltak spesifikt rettet mot naturen.

Vi er lite tjent med å etablere vern dersom vernet er lett å ofre ved første korsvei:

<https://rett24.no/articles/inntekts-og-utbyggingsdepartementa-finter-klima-og->

[miljodepartementet-og-kjem-unna-med-det](#). Her har EU regler under Natura 2000 som i større grad sikrer en forutsigbar og god ramme for å håndtere konflikt mellom utbyggingsforslaget og vern. I EU er det krav til å vurdere utbyggingsforslaget sine virkninger på verneformål tidlig i prosessen, gjennom såkalte Appropriate Assesments. Der det er konflikt mellom utbygging og vern, skal det vurderes tidlig i søknadsprosessen, og ved vesentlig konflikt skal det vurderes om tiltaket har overveiende samfunnsinteresse, som fornybar energi gjerne vil ha. I målet frem mot vern av 30% innen 2030, og pågående etablering av hjemmel for marint vern i norsk økonomisk sone, er det avgjørende å sikre tilstrekkelig styrke i vernet, i møte med etterfølgende forslag til utbygging i konflikt med verneformålet.

6. Hva trenger kommuner, næringsliv og andre av kunnskap og virkemidler for å ivareta naturen bedre i denne regionen?

Hele samfunnet må med. Næringslivet, de ulike sektorene og sivilsamfunnet er villige til å bidra, men trenger større forutsigbarhet. Vi må styrke det tverrsektorielle samarbeidet for å oppnå globale og nasjonale mål.

Omstilling krever utvikling av styringssystem og former. Behovet for en «social-license-to-operate» øker i de fleste sektorer. En forutsetning for tillitsbasert styring og offentlig aksept for politiske tiltak i en tid med hurtig omstilling er gjennomsiktighet i beslutningsprosessene, åpen og fagoverskridende vitenskap og gode juridiske og etiske rammeverk.

Institusjoner innen forskning og undervisning kan bidra til å utvikle mer kunnskap om hva som skal til for å sikre en god og nødvendig omstilling. Det er behov for kunnskap av to typer: Den første handler om å videreutvikle kunnskap om hvilke konkrete tiltak som kan bidra til reell måloppnåelse, og om hvordan disse kan innrettes og iverksettes på best mulig måte. Den andre typen kunnskap handler om de grunnleggende forutsetningene for samfunnsendringer, og er i større grad knyttet til hvordan politisk beslutningstaking og demokratiske idealer kan ivaretas og videreutvikles i møtet med så grunnleggende problemer som klima- og naturkrisen.

7. Hvilke andre grep enn vern kan vi ta for å sikre langsiktig beskyttelse og bevaring av viktige naturområder (jfr. mål 3 i naturavtalen)?

- En mer naturvennlig arealpolitikk i områder utenfor verneområder er mål 1 i naturavtalen, i tillegg til mål 2 om 30% restaurering og det mest kjente mål 3 om 30% vern.
- Bedre og mer effektiv arealpolitikk, inkludert mer samarbeid mellom beslutningsnivåer. Ta naturmål inn i plan og bygningsloven, nasjonal transportplan, konsekvensutredninger osv.
- Vi bør revidere den 'statiske' tilnærmingen til verneområder hvor gitte naturtyper blir 'hermetisert' eller 'fryst i tid' for å bevare en spesifikk naturtype.
- Vi må vektlegge bærekraftig bruk langt større grad, for å sikre 'nærnaturen' eller 'hverdagsnaturen' som inneholder rikt naturmangfold og sikrer viktige naturgoder.

8. Med utgangspunkt i 2050-utvalgets hovedanbefalinger (se lenke), hva bør klimameldingen prioritere å følge opp, sett fra ditt ståsted?

9. Hvordan legge til rette for en rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet, og hvordan bør en klimapolitikk som når klimamålene innrettes slik at den har legitimitet og aksept i samfunnet?

Tanken om en rettferdig omstilling innebærer et velutviklet perspektiv på hva rettferdighet og omstilling kan være. Dette er knyttet til viktige politiske prioriteringer, men også til sentrale verdier og holdninger i befolkningen – til spørsmålene om hva som er rettferdig og hva omstilling kan være, og til politikken, forvaltningens, næringslivets, kunnskapens og befolkningens roller i definisjonen av rettferdighet og omstilling. Til dette kommer et behov for kunnskap om befolkningens tillit til politikk og demokrati, holdninger til (verdsettingen av) naturen og klimaet, og vilje og evne til å bidra til, eventuelt akseptere, ulike typer tiltak. I arbeidet med å legge til rette for en rettferdig overgang til et lavutslippssamfunn, er det avgjørende at befolkningen engasjerer seg aktivt. Dette innebærer samarbeid med politiske aktører, næringsliv, sivilsamfunn og kunnskapsinstitusjoner, både i utformingen av strategier og i selve gjennomføringen av omstillingsprosessene.

Vennlig hilsen

Margareth Hagen
rektor

Tore Tungodden
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer.